Carl Clerck

—
Tal om Insecterne

1764

TAL,
Innehållande några
ANMÄRKNINGAR
Om
INSECTERNE,

Hållet för
KONGL. VETENSK. ACADEMIEN,
den 7 Martii 1764.

Af
Commisarien

CARL CLERCK,
Då Han intog sit rum såsom KONGL.
ACADEMIENS LEDAMOT.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Direct. LARS SALVIUS, 1764.

Mine Herrar!

Naturens kannedom, til sin hela vidd, är så outränsakelig för människan, som sjelfve dess Uphofsman är obegripelig.

Om vi vilje betrakta örter och Insecter; kunna deras ganfka små och dock delbara ämnen ej belkrifvas. Til exempel: i en klar vattendroppa, der vi ej med bara ögonen kunne skönja det minsta smålk, blifve vi dock, med tilhjelp af fyn-glas, varse många små lefvande kråk, hvilka hafva alla tilräckeligit rum för sig och sin hushållning. Och om så icke vore; hvadan skulle då de nykläckte fisk-ungarne få deras uppehålle?

Bjude vi til at förklara Stenrikets underliga sammangyttringar; blifver omögeligt urkilja deras innersta blandningar.

Vände vi oss til stjern-hvalfvet, at bese himla-rymden, samt dess oräkneliga och ofantliga kroppars lopp; så störtas förnufter i djupaste förundran och håpenhet.

Vi kunne med skål tro, at denne oförmögenhet påkommit människan i fallet: ty då viljan vardt förderfvad, inskränktes jämväl förmågan.

Docklikväl hafver Skaparen, för sin åra skuld, i alla Naturens riken, lemnat människan rymliga fält, der hon, medelst eftertanka och flit, får tillfälle at bana sig vägen til at känna en Öfvermagt, och at gagna andra.

I, Mine Herrar, som, redan långst för detta, flera resor, hvar å sin vis, likt idoga Bin, under möda och flit, återkommit med redbar vinst, veten nogsam, huru lätt en begynnare kan fara vilse på dessa fälten, och snarligen förtrampa det han söker, eller ock i flera tider icke rätt förstå nyttja det han finner, om han ej af mognare och mera försärna handledes och understödes: äfven ock, at hvar och en, som här skall göra gagn, bör yrka det, hvartil han är danad:

I hafven fördeniskull sålunda delt Vetenskaperna Eder imellan, at hvar hafver sit synnerliga yrke; men råcken samfält hvarandra handen. I tålen ej, at minsta fynd i Naturens kannedom förloras, och besvären icke upfinnaren med frågan, cui bono? emedan I åren nogsamt öfvertygade, at slika fynder åro nödvändige delar i Naturens konstiga urverk, hvilke, om vi ej vete gagna oss af dem, torde dock kunna nyttjas af Efterkommanderna.

I hafven funnit mig krypande på marken och i buskarna, at samla Insecter. Min samling hade blifvit mig onyttig, om icke Eder nit för Vetenskapens riktande, jämväl i denna delen, hulpt dem fram i ljuset. I hafven derföre stärkt min förmåga, och upmuntrat min hog, samt upväckt i mig et nytt lif, då J behagat intaga mig til Medlem i Edart vittra Samfund; hvilket jag anser för den allra största heder som mig kan vederfaras.

Jag finner nogsam, at hos mig är ej någon förtjenst, ehuru jag hyser ren kärlek för Vetenskapen. I, Mine Herrar, hafven dock uptagit min vilja för gerningen, och yttrat til mig et förtroende, hvilket jag önskar, at kunna framdeles erkänna i sjelfva verket.

Imedlertid kräfver min Ikyldighet, at lyda Edra vördade lagar, och medelst något tjenligt Tal intaga det ställe, som I mig uplåtit. Jag är öfvertygad, at I, Mine Herrar, aldrig försmån något nytt, ehuru litet det är, som på något sätt nu eller framdeles kan bidraga til Natural-Historiens uplysning, och derföre af des ålikare tyckes för tjena upmärksamhet och granskning.

Ehuru de yttre märkvärdigheterna, vid tingens kannedom i alla Naturens Riken, ej äro mer än första steget, eller början, at vidare kunna leta sig fram til de inra, som är nödvändigheten och nyttan af deras varelse; så kunne vi dock icke vara i okunnighet om de förra, med mindre vi ock icke vele komma i mistning af de senare.

Det följer derföre icke, at de inre egenkaperne straxt uppenbaras, derigenom, at de yttre märkvärdigheterna blifvit bekante.

Huru länge hafve vi icke sett, at på Insecterna finnes et redskap som kallas Antennæ; men hvarföre kallas de icke *Nåsor* Nas (som jag äfven håller dem före vara): jo, nödiga rön om bruket och nyttan, som Insecterna göra sig dermed, och hittils felar, äro dertil vållande.

Se vi på de Coleoptera, som hafva antennas clavatas, i synnerhet Scarabeus Melolonta, Auratus och Fasciatus; finne vi tydeligen, når de kommit flygande, och fatt sig i blommorna, at stilla sin hunger af deras pollen och nektar, huru de, vid sin första ankomst, med största tydelighet, öppna och sluta sina Lameller, såsom en håftigt jagad häst sina näs-borår, för at svalka sina lungor, då han efter språnget får någon hvilå. Detta synes ån tydeligare på den hår ikring Stockholm sållsyna Scarabeus Cervus, då han kan råkas, emedan han år den störste ibland Svenåka Coleoptera.

Gifve vi åkt på Ichneumones, når de vilja lägga sina ågg på andra Insecters larver, blifve vi varle, huru tått honan lågger sina antenner, och huru noga hon medelst luktande undersöker det stållet, der hon rånker aflemna sit ågg, på det den derutur kommande ungen ej ikall förgås af hunger. Sedan hon år aldeles vifs om et tjenligt stålle, slårper hon et ågg i sin långa och klufna stjert, det hon nått och varsam, såsom med en tång, håller i des yttersta ånda, och vånder den samma tilbakås öfver ryggen, samt letar sedan up med stjerten bredevid antennæ det utlåka stållet.

Af håndelse, så vål som flitig upmårksamhet, komme vi tidigare til kunåkap om

somliga Infecter; om andra åter senare. Til exempel:

Jag har, i flera år, sökt en Spindel, som endast, på en kort tid, först om våren, ses, när en efter starka frost-nätter, då det om morgonen är lungt, och solen ikiner varmt, går lå, at ikuggen ej kommer förut och ikråmer honom. Jag har blifvit honom varse nära vid sprickor på stockar eller plank, men ej ännu kunnat fånga honom. Han har letat ute och varmt sig i solbaddet, men, vid minsta ikymt, såsom i en blixr sprungit in i sprickan, hvarutur jag ej kunnat framlocka honom; och när han med våld blifvit uttagen, hafva allenast några krossade och otydeliga stycken af honom funnits.

Vid samma tid har ock åtskilliga gånger en Phalang-spindel visat sig, som ej eller ännu kunnat fångas. Innan solen med sin värma upqviekat de af stark nattfrost dufnade yrfån, vil detta slags Spindel hafva något til frukost; hvarföre han smyger sig til brådden af en Linnevåfvare-spindels nät, hvilket han rycker och ikakar, til dess ågaren af nätet, som, i hopp at finna rof, springer hastigt ditåt, råkar emot förmodan i strid om lifvet med denna illistiga och förlåteliga fienden,

På backar, som vetta åt föder, har jag äfven om våren i tre veckors tid funnit et flags Lup-spindel, som lätt nog låter fånga sig. Men jag har ännu icke kunnat få reda på dess lefnadsfatt.

Om sommaren finnes ibland frodigt gräs et flags sålsynta Spindel-honor, de der sitta i näten, och vakta sina ägg, vântande på ungarnes framkomst, at tör hånda se dem til goda. Deras bålur hafva samma färg som de hvita vinbåren. Långsefter på öfra sidan af bålen synas två nära intil hvarandra brunaktiga ränder, med två puncter, en å hvardera sidan.

Midt i sommaren har jag blifvit varse en Lup-spindel, med svart bål, och fyra stora hvita prickar derpå, men ännu ej kunnat fånga densamma, emedan han hållit sig bland stök och benved.

En annan Lup-spindel finnes jämväl samma tid ibland klappur-stenarna i sandbackarna, hvilken är den föreskrefna aldeles olik.

Uti den höga och skuggrika furu-skogen, utom Norr-rull, har jag midsommars tiden blifvit varse en Phalang-spindel, baklänges inkrupen i et hål, som Cerambyces gjort i stamnen på furutråna, hvilken,
A 5
när

når någon fluga flyger förbi, gör et hastigt utsprång, och fångar densamma i flygten; hvarefter han, medelst en genom spinspeltarna utsläppt ånda, uti en cirkel-båga faller mot stammen af trådet, och, med lårdeles snällhet, drager sig baklänges in i sit rövare-näste igen, då han, om flugan är större än at hon kan rymmas i hålet, nödgas hålla henne utanföre.

Mine Herrar, jag fruktar, at jag med dessa ofullkomliga belkrifningar mildbrukat Edart tålmod. Dock förvissar mig Edor djupa insigt och fina urskillning i en så vidsträckt Vetenskap, som Natural-Historien är, at det, som jag nu korteligen omrört, med ynnest ock välvilja uptages. Ja, Mine Herrar, Edor ådagalagda kännedom i alla Naturens Riken, hvilken låtter både lust och tilbjudande, både kunskap och utöfning i ständig täflan hos deras kringvandrande, upväcker jämväl min drift och åthugsan, at fortfara i mit påbegynta lopp på en så rymlig som märkvärdig ikådeplan. Men, Mine Herrar, at jag med så mycket vissare steg må kunna vandra på detta vidsträckta fältet, så utbeder jag mig med djupaste vördnad Edart vägledande ljus, mogna undervisning, samt oombyteliga ynnest, vänskap och förtroende.

SVAR,

Gifvit

På

KONGL. VETENSK. ACADEMIENS

Vågnar

Af

Dess PRÆSES

H. PEHR ZETZELL.

Min Herre!

Att upleta de *Physiska* tingen, frambringa dem til menniskans kunskap och utstaka deras egenskaper, är ej hvar mans.

Det heter likväl, at alla åro födde med tilräckelig syn, lukt, hörsel, smak och känsel; och det säges, at det är genom dessa vi få våra kunskaper: hvarföre hånder det då, at den lyckan vederfares så få menniskor, at naturen öppnar sig för dem?

Jo, når man efterser, fruktar jag, at svaga begär åro til en del skulden, at vi
ej

ej få veta Naturens sanningar. Det kostar möda, at upleta tingen, det är besvär at undersöka dem och det aflöper ej utan arbete at följa dem. Vår kropp mattas lätteligen här under, och då angripes tillika sinnet af ledsna. Öfvervinne vi dessa svårigheter, och följ et ting så länge at vi få en sanning gifven, vilje vi strax draga nytta deraf och af et enda bygnings-ämne tilskapa et hus. Är nyttan ej för det närvarande, utan långt bort i en framtid, gör dess målning föga intryck på oss, utan förefaller oss snarare fåsom ingen, och vi tycke möda, tid och kostnad förgåfves vara använde. At öfvervinna dessa och flera svårigheter, fordras oändeligen mycken hug, men hugen tänder sig ej sjelf, der behöfves upmuntran och tåflan.

Vidare orsak, hvarföre så få äro mågtige at utleta naturen, är at vi i allmänhet ej så länge använde våra känsl-värktyg vid tingens undersökande, som det ärfordras, för at få deras lik-och olikheter gifne. Vi förbigå dem, förr än vi anmärkt allt hvad genom ljusets tillhjelp kan oss målas; vi haste oss ifrå dem, förr än örat märkt deras förhållning uti ljudet; vi behålle dem ej så länge i våra händer, at vi få deras fasthet afgjord; vi stanne ej så många ögnableck vid dem, at vi få i akttaga, hurudana de delar äro, som skilja sig

sig ifrån dem och flyta i deras dunstkrets; och vi underlåte at skaffa oss kunskap genom vår smak om deras beskaffenhet at uplösas.

Ytterligare hinder uti detta ämne är at menniskan i allmänhet ej nog ofta öfvar sina känslor, så at hon får en färdighet uti dem, at i hast kunna förmärka tingens och dess delars förhållningar. En målare märker i första ögonkast skilnader emellan et original och en copia, när tusende menniskor se ingen. En musicus känner den minsta del af et ostämt låte, när andre förmärka intet: hvad är orsaken? jo en öfvad och fin känsel uti vårktygen.

Det angenäma Tal, som Kongl. Vetenskaps Akademien nu på stunden afhört, ådagalägger tydeligen, at Min Herre är en af deras antal, hvilke fått förmåga at kunna läsa i naturens bok, uppsöka dess hemligheter och meddela menniskligheten ljus.

Kongl. Vetenskaps Akademien finner härvid en besynnerlig lust, åbåga och drift hos Min Herre, hvilken, oaktat alla besvärligheter, möda och arbete, som förekomma i obanade vetenskaper, likväl gått i land med, at ur mörkret frambringa til vår kännedom hela Spindlarnes slägte. Vo-
re

re et utmärkt tålamod och granlagenhet, at iakttaga och jämnföra alla förhållningar, icke min Herres lott, hade det ej varit möjligt, at så lyckeligen igenfinna och utsätta hvart och et af dessa kråkens skiljaktige och egne kännemärken, såsom skedt. De vackra anmärkningar, M. H. nu i dag behogat meddela Vetenskapens idkare öfver Insecternas antennæ, förtjena at uptagas uti den samling af underåttelser, som göres öfver detta okända och besynnerliga organ: hvarjämte de vitna tillika hvad et öfvat öga förmår at se.

Uti alla dessa egenskaper, hvilka finnas hos Min Herre, igenkännes en Observator; hvarföre det fågnar Kongl. Vetenskaps Akademien ganska mycket, at se en så vårdig medlem taga säte i Dess Samhälle, af hvilkens ifver, tålamod i arbete och öfvade upmärksamhet Hon förväntar sig mycken heder och biträde.